

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

26. 592

ԷԼ

Ա Ն Ա Ր Խ Ի Զ Մ Ը

Ե Ի

ԲԱՆԻՈՐ ԴԱՍԱԿԱՐԳԸ

ԹԱՐԳՄ.
Ս. ԲԱՆԻՈՐԵԱՆ

335
5-28

Թ Ի Յ Լ Ի Ս
ՅՊԱՐԱՆ ՕՐ. Ն. ԱՂԱՆԵԱՆՅԻ ՊՈԼԻԳՐԱԿԱՅԱ. 7.
1906 (8)

335

5-23

ԷԼ

15 APR 2013

17 FEB 2010

Ա Ն Ա Ր Խ Ի Զ Մ Ը

Ե Ի

ԲԱՆԻՈՐ ԴԱՍԱԿԱՐԳԸ

ԹԱՐԳՄ.
Ս. ԲԱՆԻՈՐԵԱՆ

Թ Ի Յ Լ Ի Ս

ՏՊԱՐԱՆ ՕՐ. Ն. ԱՂԱՆԵԱՆՅԻ ՊՈԼԻՑԵՍՈՒԿԱՅԱՆ. 7.
1906 (8)

15 APR 2013

15 APR 2013

26592

Հ Ա Ն Ի Կ Ն Ս Ս

Հ Ա Ն Ի Կ Ն Ս Ս

Типография Н. Аганьяна, Полицейская, 7.

11690-57

... անհատական կրթությունը և անհատական կրթությունը ...
... անհատական կրթությունը և անհատական կրթությունը ...
... անհատական կրթությունը և անհատական կրթությունը ...
... անհատական կրթությունը և անհատական կրթությունը ...
... անհատական կրթությունը և անհատական կրթությունը ...
... անհատական կրթությունը և անհատական կրթությունը ...
... անհատական կրթությունը և անհատական կրթությունը ...
... անհատական կրթությունը և անհատական կրթությունը ...
... անհատական կրթությունը և անհատական կրթությունը ...
... անհատական կրթությունը և անհատական կրթությունը ...

ԱՆԱՐՄԻՉՄԸ ՌՈՒՍԱՏԱՆՈՒՄԸ

Բարձրանում, յորձանք ևն տալիս Ռուսաստանի վրայ անարխիզմի պղծները:

Շատերն ևն առաջին անգամ լսում այս վարդապետութեան մասին: Սակայն սա ամենեին մի նոր բան չի: Սկսած 60-ական թվականներից, Ռուսաստանի չեղափոխական կուսակցութիւններից ոմանք աւելի շատ, իսկ միւսները քիչ տողորւած ևն եղել անարխիզմի որով:

Այդպիսիներն էին. — «Народная Расправа» («Ժողովրդական Դատաստան») և «Земля и Воля» («Ճոլ և Ազատութիւն») ընկերութիւնները, որոնք ազգաբնակչութեանը կոչ էին անում զէպի բունատերը, ժխտում էին քաղաքական կռիւր, քարոզում էին համախա-արաբական կոծմունիզմը: «Ճոլ և Ազատութիւն»-ից անջատւած, բաժանւած «Ժողովրդական Ազատութիւն» (Народная Воля) կուսակցութիւնը նշանաւոր չափով շեղւեց ու հեռացաւ անարխիզմից, սակայն այնուամենայնիւ այս կուսակցութեան հետևողների վրայ էլ դժւար չէր նկատել այդ վարդա-

պետութեան թողած սաստիկ սոգեցում թիւնը: Ձեռնածուխ լինելով կուի գործին միապետութեան գէ՞ նրանք կուի անարխիստական եզանակներ և միջոցներ ձեռք առան, այսինքն տերրորներ սարքեցին: Անարխիզմի աչքի բնկնող ուսուցիչներից և քարոզիչներից մէկն էր Միխայիլ Բակունին: Այս «համաշխարհային աւերումի առաքելով» զլիսաւոր գործունէութիւնը կենտրոնացած էր Արեւմտեան Եւրոպայում, սակայն մեզ ծօտ ևս, Ռուսաստանում, քիչ հետևողներ չունեցաւ նա («բունտարները»):

Ու թատնական թւականներին, «ժողովրդական Ազատութիւն» կուսակցութեան քայքայումից ու կործանումից յետոյ, երբոր յեղափոխական շարժումը հանդարտեց և սկսեց, այսպէս սասած, «մանր գործերի» քարոզը, մեզ ծօտ երևան եկաւ Տոյստոյուկանների խաղաղ, «непротивленческий» անարխիզմը, որոնք, ժխտելով ամեն մի իշխանութիւն, կոչ էին անում գէպի սէրը և անձնական կատարելագործութիւնը, հրաւիրում էին բոլոր անէլ կառավարութեանը, առբեր վնասելուց, զինւորական ծառայութեան դնարուց և այլ այգպիտի բաներից հրաժարել: Ժողովուրդի մեծ կողոպուտը, նրանից խլած թաղանթը, որ տեղի ունեցաւ «ազատութեան» անունի տակ, ամենուրեք առաջ բերեց զիւղացիների բունտեր և խռովութիւններ: Այս պատճառով էլ գործանայի չէ, որ նախկին յեղափոխական կուսակցութիւններն իրանց ամբողջ ուշադրութիւնն ամենից առաջ զիւղացիութեան վրայ դարձրին:

Սակայն չնայած զիւղացիութեան մէջ եղած զժողովութեան յեղափոխական պրօպագանդան զիւղում աչոգութիւն չունեցաւ: Գիւղացիները հեռու չէին կալածատերերի հողը խլելու մտքից, բայց նրանք խուլ դանւեցան գէպի կոմմունիզմի քարոզները: «Բունտարներին» — բակունիստներին չանտխ աչոգեց առանձին խռովութիւններ, բունտեր առաջացնել, սակայն այս բունտերը արագ կերպով խազազացուած, ենշում էին կառավարութեան կողմից և ոչ մի օգուտ չէին բերում զիւղացիութեան: Ամենից վասար այն էր, որ զիւղացիները զրգուէրով կալածատերերի գէ՞ չէին տեսնում սրանց կառում կանգնած իրանց զլիսաւոր թշնամուն — կառավարութեանը, որը նրանց սպասելով կռու բեղեաւից — բարշինայից, պետութեան սարուկը դարձրեց նրանց և վերածեց իբրաւագուրի, «հարկատու» դասի: Իսկ բունտարները զիւղացիներին ապստամբութեան, կալածատերերի ստացւածքները աւերելու, կործանելու կոչ անելով, նրանց ցոյց չաւեցին իրանց քաղաքական ստրկութիւնը, հրաւիրեցին քաղաքական ազատութիւն ձեռք բերելու կուի համար:

Այս ազատութիւնը, ասում էին նրանք, ժողովրդին պէտք չէ, սրանից օգուտում է միայն բուրժուազիան, որը յետոյ աւելի ևս կսկսի ենշել ժողովուրդին. այս պատճառով էլ «քաղաքականութիւնը» կարող է բուրժուազիայի գործը լինել:

Այսպէս էին դատում «բունտարները»:

Անյապաղ սօցիալական յեղաշրջում

բունների և ապստամբութիւնների միջոցով, հողի և արտադրութեան այլ միջոցների գրաւութեամբ առանձին համայնքների և խմբերի ձեռքով — ահա այն նպատակները և միջոցները, որոնք միշտ քարոզուած էին ինչպէս մեր, նոյնպէս էլ լւրաքահալուր այլ երկրի անարխիստների կողմից:

Կոմունիզմի պրօպագանդան ոչ մի հետք չթողեց զիւղացիութեան մէջ, իսկ «բունատարների» զիտակցաբար խուսափուածը «քաղաքականութիւնից» ձեռնառու էր միայն կառավարութեան: Վախժտունական և եօթանասունական թւականների չեղափոխական կուսակցութիւնները ժողովրդական մասսաների պաշտպանութեան չհանդիպեցան, և շուտով չախշախուէցան կառավարութեան հետ ունեցած անհաւատարկութեամբ:

Իսկ երբ մեզանում 90-ական թւականների կէսին քաղաքական կեանքի համար արթնացաւ քաղաքային պրօլետարիատը, աչն ժամանակ չեղափոխական շարժումն առաջ դնաց արդէն սօցիալ-դէմօկրատիայի դրօշակի տակ: Ռուսական հին անարխիզմը վաղուց է արդէն տալարէլից հեռացել: Մեր ժամանակում, այսպէս կոչւած, («սօցիալիստ - չեղափոխականների») կուսակցութիւնն է միայն մեզ չիշէջրել մինչև այսօր իր տերրօրով, իր «հողի սօցիալականացումով» 60-ական և 70-ական թւականների ռուս «սօցիալիստների» անարխիստական հին ուսմունքները: Դեռ իսկական անարխիստների հետ, որպիսին էր, օրինակ,

Բակունին, ռուս բանւորները առիթ չեն ունեցել շինելու: Մինչև ամենավերջին ժամանակները նրանք զօրժել են միայն արասասմանում:

Ռուսական մեծ չեղափոխութիւնը շարժման մէջ է գցել զրեթէ ամբողջ ժողովուրդը: Սօցիալ-դէմօկրատիայի հետ միասին, որը վաղուց է արդէն սնդաղար աշխատուած բանւոր դասակարգի մէջ, երեւան են եկել բազմաթիւ քաղաքական կուսակցութիւններ, որոնց մէջ ազմուկով իրանց ձայնն են բարձրացնում նաև անարխիստները:

Նարժման մէջ մտած հասարակական՝ դասակարգերից ամենավեճական կերպով և չեղափոխականօրէն հրապարակ է դալիս միայն պրօլետարիատը: Գոյութիւն ունեցող քաղաքական բոլոր կուսակցութիւններից սօցիալ-դէմօկրատիան է, որ, որպէս արտապատիչ այս դասակարգի շահերի, ամենապայտնի դեր է խաղում չեղափոխութեան մէջ: Այս պատճառով էլ զարմանալի չէ, որ անարխիստներն ամենից առաջ իրանց քարոզով դիմում են բանւորներին և իրանց ըննադատութեամբ ամենից առաջ արշաւանք են բսկսել սօցիալ-դէմօկրատների դէմ:

— «Անարխիստները — ահա առաջատարն զունդր պրօլետարիատի! Նրանք ազատութեան ամենահեռու դական, ամենաանձնագոհ մարտիկներն են և մարդկութեան — երջանկութիւնը! Բոլոր քաղաքական կուսակցութիւններից միայն նրանք — անարխիստներն են նշմարիա չեղափոխականները! Իսկ սօցիալ-դէմօկրատիան քարոզում է կապէս ոչ թէ ազատութիւն, այլ

ամենասարսափելի սարկուծիւն, աւելի վառթարն այն բոլոր սարկուծիւններից, որոնց կրք և իցէ տեսել է աշխարհը!»

Այսպէս են խօսում հին վարդապետութեան նոր մարդարէները:

Մօտիկից քննենք ուրեմն այդ ուսմունքը, որը արդէն կարողացել էինք մոռանալ և որի մասին այնպէս բարձր գոռում են մեր օրերում. քննենք անարխիզմի ծրագիրն ու տակտիկան և համեմատենք ներքան սօցիալ-դէմօկրատիայի ուսմունքի հետ:

Միայն այդ ժամանակ մենք կարող ենք վնուել հարցը, — անարխիզմը, թէ սօցիալիզմն է նշմարիա նանսպարհ բաց անում բանւոր դասակարգի և դրա հետ միասին ամբողջ մարդկութեան առաջ դէպի պատուութիւնը և երջանկութիւնը:

II.

ՄՅՅԻԱԼԻՉՄ ԵՒ ՄՅՅԻԱԿ-ՊԷՄՍԻՐԱՏԻԱԿ.

Ինչից են ծագում բանւոր դասակարգի այժմեան բոլոր թշուառութիւնները:

Նրանից, որ հասարակութիւնը բաժանւած է երկու հակադիր դասակարգերի. — մէկը անօթութիւնը յարեցնելու համար աշխատատարծով բանոյ միլիօնաւոր աշխատաւորներից, իսկ միւսը — մի բուռն կեղեքիչ-ծրիակերներից. նրանից, որ այս մի բուռն մարդկանց ձեռքումն է կենսորոնացած արտադրութեան

բոլոր միջոցները. նրանից, որ այս միջոցները ծառայում են ոչ թէ ամբողջ հասարակութեան օղաին, այլ միայն սակաւածիւ մարդկանց հարստացնելու համար. նրանից, որ արդիւնք ու շահի ետեւից բնկած կապիտալիստները չեն կարող ամբողջ հասարակութեան մէջ նպատակադարձար կերպով կազմակերպել արտադրութեան գործը:

Եւ այսպէս, շահի, արդիւնքի պատեճառով ցիր ու ցան, անկազմակերպ արտադրութիւնն է պատեճառը անտանելի աշխատանքի, սրա ցած աշխատավարձի, հզնաժամերի, անդործութեան, մի խօսքով՝ չբաւորութեան, ենշման և սարկուծութեան:

Այս ամբողջ չարիքը նրա համար է հասատուն, ամուր արմատներ ձղել ներկայ բուրժուազական հասարակութեան մէջ, որովհետեւ այս հասարակութիւնը չենւում է խոշոր և կազմակերպւած ուժի — պետութեան վրայ: Ունեւոր դասակարգերն ամուր բռնել են իրանց ձեռքին պետական իշխանութիւնը, որը «օրէնքներով է սրբադործում» այս չարիքի բուռն աղբիւրը — արտադրութեան միջոցների մասնաւոր սեփականութիւնը:

Պարզ է սրանից, որ այն ժամանակ միայն, երբ արտադրութեան բոլոր միջոցները մի քանի շահագործողների ձեռքից կանցնեն ամբողջ հասարակութեան ձեռքը որպէս սեփականութիւն, երբ, այսպիսով, կշնչի հասարակութեան երկու հակադիր դասակարգերի բաժանւելը, երբ արտադրութեան նպատակը կբաւանայ ոչ թէ մի քանիսների շահը, եկա-

մուտը և վաստակը, այլ հասարակութեան բոլոր անդամների պահանջներին զոհաբերում սույր, — միայն այդ ժամանակ է հնարուոր բանուր դասակարգի աղատութիւնը կապիտալիստների շահագործութիւնից:

Իսկ քանի զեռ սրտաղբութեան միջոցները գտնուում են մասնաւոր սեփականատէրերի (լինեն զրանք առանձին անհատներ թէ ընկերութիւններ) ձեռքում, քանի զեռ պահպանուում է սպանները փոխանակութիւնը, մի խօսքով — քանի զեռ չէ հաստատուած ամբողջ հասարակութեան մէջ արտադրութեան միակ, ընդհանուր և պլանօմէր կազմակերպութիւն, — մինչև այդ ժամանակ էլ կմնան նգնաժամերը և անգործութիւնը, մինչև այդ ժամանակ էլ անկարելի է բանւորական հարցի լիովին և վերջնական լուծումը:

Այսպէս է սօցիալիզմը, որի համար մտրանչում է միջադպչին սօցիալ-դէմօկրատիան, որի համար այս վերջինը պրօլետարիատին կուէի է հրաւիրում:

Սօցիալ-դէմօկրատիան չէ թաղցնում, որ այս կուէր դժւար է և երկարատև, որ նանապարհի վրայ զեռ շատ խոչոնդոտներ են գտնուում, որոնց բանուր դասակարգը պէտք է յայթանակի, առաջ քան նա կարողութիւն կունենայ խորասկիւղու բուրժուազական հասարակութեան գլխաւոր ամբողջ — արտաղբութեան միջոցների մասնաւոր սեփականութիւնը, — առաջ քան նրան կազդի սօցիալիստական կազմ հաստատել:

Սօցիալիզմի համար մղուող կուէի աջողութեան

համար ամենից առաջ հարկաւոր է քաղաքական լայն ազատութիւն, լիակատար շփոթութեամբ կապուածութիւն, որի միջոցում միայն բանուր դասակարգը կարող է բացարձակ և ազատ կերպով կազմակերպել որպէս քաղաքական մի կուսակցութիւն: Բայց այս զեռ քիչ է: Նարկաւոր է խել ամբողջ իշխանութիւնը անբաժանող դասակարգերի ձեռքից, այսինքն՝ հարկաւոր է ձեռք բերել պրօլետարիատի զիկտատուքան, որպէսզի սրա օգնութեամբ նշել սօցիալիզմի թշնամիների իւրաքանչիւր ընդգիծաղբութիւն և ջնջել ամեն մի դասակարգչային պետութիւն:

Նարկաւոր է բանւորական ուժի վաճառման ամենալաւ պայմանների համար անդադար անտեստիան կուէ մղել առանձին կապիտալիստների զէմ, որպէսզի վերջ ի վերջոյ ջնջել ամեն մի զնուծ-վաճառում:

Սօցիալ-դէմօկրատիան այս նպատակին հասնելու համար ձգտում է պրօլետարներից պրօֆէսիօնալ (արհեստակցական) միութիւններ, ինքնուրոյն քաղաքական կուսակցութիւն, միջադպչին սօցիալիստական միութիւն կազմել: Այս կազմակերպութիւնները ոչ միայն բարելաւում են բանուր դասակարգի դրութիւնը զօրութիւն ունեցող բուրժուազական հասարակութեան մէջ և, հեռւաբար, բարձրացնում նրա մարտական ուժը, այլ և նրանք, բացի սրանից, կրթում, դասախարակում ու պատրաստում են նրան կատարելու համար սօցիալական մեծ յեղափոխութիւնը:

Այսպէս է սօցիալ-դէմօկրատիան, մարանչող պրօլետարիատի կուսակցութիւնը: Այսպէս են նրա մօ-

տակայ խնդիրները և վերջնական նպատակը:

III.

ԱՆԱՐԽՈՒՄՆԵՐԻ ԿՕՄՄՈՒՆԻՉՄԱՐ:

Ինչպէս սօցիալ-դեմոկրատները, անարխիստներն էլ պահանջում են մարդու ուրիշ մարդու վրայ ունեցած արտապետութեան ոչնչացումը, նրանք էլ նոյնպէս ձգտում են ջնջել հասարակութեան դասակարգերի բաժանումը, նրանք էլ (թէև ոչ բոլորը) կամենում են ոչնչացնել արտադրութեան և զործածութեան միջոցների մասնաւոր սեփականութիւնը:— Նրանք բարոյութիւն են կօճմունիդմբ:

Իսկ նրանք միևնոյն ժամանակ չեն կոմենում աշխատանքի յայն, կենտրոնացրած կազմակերպութիւն հասարակութեան մէջ, նրանք ընդհանրապէս փոխենում են ամեն մի մեծ կազմակերպութիւնից՝ սրա մէջ նրանց աչքին երևում է իշխանութիւն, հարկադրումն, առանձին անհատի ազատութեան ենշումն:

Նրանք յայտարարում են— «ազատ համայնքների ազատ միութիւն», անհատականութեան ազատ զարգացումը խմբերում, խմբելիքն՝ միութիւններում (կրօնական), «անձնաւորութիւնների ազատ միութիւն՝ հիմնւած փոխադարձ պայմանադրութեան վրայ» (Տուկէր), «անհատների ազատ գաշնակցութիւն» *

*) Գաշնակցութիւն է կոչում այնպիսի միութիւնը, որի

համայնքի մէջ, համայնքներինը՝ շրջաններում և պրօւինցիայում, պրօւինցիաներինը՝ ազգութեան մէջ, ազգութիւններինը՝ Եւրօպայի և, վերջապէս, ամբողջ աշխարհի Միացեալ Շտատներում» (Բակունին):

Չափերով ինչքան աւելի փոքր են սկզբնական եաշկակաները— համայնքները, այնքան էլ աւելի է ապահովւած նրանց մէջ ազատութիւնը և անհատի անկախութիւնը, ինչպէս կարծում են անարխիստները: Իսկ մարդկանց համար պէտք եղած ամեն ինչ որքան աւելի է արտադրւում իւրաքանչիւր համայնքի մէջ, այնքան էլ աւելի թոյլ կերպով է այս վերջինը կապւած ուրիշ համայնքների հետ, այնքան էլ աւելի քիչ պահանջ կայ պայմանադրութեան և աշխատանքների յայն կազմակերպութեան, որ սպառնում է իշխանութեամբ և հարկադրւածով: Անարխիզմի հայր Գօտլինը ուղղակի պրօպէս էլ յայտարարում է, թէ համայնքները պէտք է փոքր լինեն և պէտք է, որքան կարելի է, քիչ յարաբերութիւն ունենան միմեանց հետ:

Ահնայտնէ է, որ համայնքները որքան մանր են, այնքան էլ աւելի քիչ են նրանք ընդունակ իրանց մէջ արտադրել զործածութեան համար ամբողջ անհրաժեշտ եղածը, այնքան աւելի են նրանք կարիք

մէջ իւրաքանչիւր բաղկացուցիչ մաս կատարեալ, լիովին ինքնուրոյնութիւն է պահպանում և պարտաւոր չէ հնազանդելու միութեան բոլոր այլ մասերի մեծամասնութեան վճիռներին, որոշումներին:

զգում արտադրութիւնների փոխադարձ փոխանակութեան:

Իսկ ինչպէս կարելի է սարքել, անարխիստների կարծիքով, կոմմունիստական անտեսութիւնը:

«Տասն և իններորդ դարի համայնքի առաջին քայլը» — ասում է Կրօպոտկինը — «կրկայնայ նրանում, որ նա — համայնքը կրրաւի հասարակական ամբողջ կապիտալը, որ գիլզել է իր ծոցում»: Իւրաքանչիւր համայնքից դուրս մարդիկ միմեանց հետ կապ կհաստատեն «պայմանադրութիւններով»:

Հէնց այսպիսի պայմանադրութիւնների օգնութեամբ էլ առանձին համայնքները միմեանց հետ կը միանան: «Մեր պահանջներն այնքան բազմադան են, նրանք այնպիսի արադութեամբ են ածում, զարգանում, որ շուտով անբաւարար կլինի նրանց զոհացում տալու համար միմիայն մէկ գաշնակցութիւնը (այսինքն՝ համայնքների միութիւնը): Համայնքն անհրաժեշտութիւն կզգայ կայացնելու նաև այլ միութիւններ, մանկ այլ գաշնակցութիւնների մէջ:

Աւտելեղէն և միւրքերն քերելու նպատակով մի չպանի միութեան մէջ մտած համայնքը պարտաւոր է մի այլ միութեան անգամ էլ դառնայ՝ իրան անհրաժեշտ ուրիշ առարկաներն էլ, օրինակ, մետաղներ, ձեռք բերելու համար, ապա երրորդ և չորրորդ միութեան անդամ — զործւածքների և զեղարեւատական արտադրութիւնների համար»:

Եւ այսպէս, համայնքները միութիւններ են կազմում ու միմեանց հետ կապ պահպանում արտա-

դրութիւնների փոխանակութեան հողի վրայ: Պարզ է, որ իւրաքանչիւր համայնք, համաձայն «ազատ պայմանադրութեան», իրաւունք կունենայ կապ հաստատել այն համայնքների ու միութիւնների հետ, որոնք իրանց արտադրութիւններն աւելի ձեռնառու պայմաններով կտան նրան:

Ուրեմն, մինչդեռ իւրաքանչիւր առանձին համայնքի մէջ արտադրութեան միջոցները և պրօդուկտները պատկանում են ամենքին, արտադրութիւնը և բաշխումը առաջ է տարւում ընդհանրութեամբ, — առանձին համայնքների, համայնքների միութիւնների և այլ այդպիսիների մէջ արտադրութիւնների փոխանակութիւնը պահպանւում է հէնց այնպիսի հիմունքների վրայ, ինչպէս և կապիտալիստական հասարակութեան մէջ, այսինքն՝ ազատ ճրջութեան հիմունքների վրայ:

Այսպէս է անարխիստների ապազայ կոմմունիստական հասարակութիւնը:

Տեսնենք այժմ, ի՞նչ հետևանքի է հասցնում այսպիսի կոմմունիզմը:

Քանի որ պահպանւում է առանձին և ինքնուրոյն համայնքների և միութիւնների մէջ արտադրութիւնների փոխանակութիւնը, քանի որ չկայ արտադրութեան ընդհանուր պլաններ և միակ կազմակերպութիւն, ուստի և առանձին համայնքների մէջ եղած մրցութեան շնորհով անխուսափելի կերպով կծաղեն նզնաժամեր, ապրանքների զերարտադրութիւններ և անարտադրութիւններ, աւելի կունենայ

մի քանի համայնքների քայքայումն ու միւսների հարստանալը և («ազատ միութեան») բաժանուժը աղքատ և հարուստ համայնքների վրայ: Արտագրութեան անարխիան, որ թագաւորուժ է այժմեան բուրժուազական հասարակութեան մէջ, անհրաժեշտօրէն պէտք է մնայ և անարխիստների «կոմմունիզմի» ժամանակ: Եւ իսկապէս հէնց այս անարխիան, արտադրութեան պլանօմէր կազմակերպութեան այս բացակայութիւնն է ներկայանում բոլոր թշուառութիւնների աղբիւրը բանուոր դասակարգի համար:

Միւս կողմից էլ, ժխտելով արտադրութեան լայն կերպով կենարօնացած կազմակերպութիւնն ամբողջ հասարակութեան մէջ, անարխիստները յետամընացութեան են դատապարտում արդիւնարեքութիւնը և կանդ առնել տալիս ակիսիկաչի գործը: Առանձին համայնքները կարողութիւն չեն ունենայ առաջ տանել, վարել խոշոր ձեռնարկութիւնները և, հեռաւարար, չեն կարող օգուտել ժամանակակից անաղին մեքենաներից և կառուցւածքներից, որոնք այնքան բարձր կերպով կատարելագործել են արտադրութեան եղանակները:

Անարխիստները մասնացոյց են լինում համաշխարհային փօստ-հեռազրակուն միութեան վրայ, որպէս օրինակ այնպիսի ձեռնարկութեան, որ հիմնւած է («ազատ համաձայնութեան») վրայ, իսկ սա իրանով փոխարինում է օրէնքը: Բայց հէնց այս օրինակը չափազանց աւելի լաւ է ապացուցանում անարխիս-

տական համայնքների («ազատ պայմանադրութեան») ամբողջ անկարողութիւնը: Իսկապէս, եթէ այսպիսի պայմանադրութիւնը տեղի ունեցաւ պետութիւնների համեմատաբար փոքր մի թւի մէջ, սա ղեռ ամենեւին չէ նշանակում, թէ այս պետութիւնների կազմի մէջ մտած անթիւ ու անհամար զիւղերը, քաղաքները, շրջանները կարող կլինեն («ազատ պայմանադրութեան») միջոցով ինքնուրոյնաբար կապել միմեանց հետ: Իսկ ամեն մի առանձին պետութեան մէջ այս ձեռնարկութիւնները խիստ կենարօնացած կերպով են կազմակերպւած: Եւ այսպէս ուրեմն, բուրժուազական պետութիւնը կարող է ղեռ մի կերպ զլուխ բերել այնպիսի ձեռնարկութիւններ, ինչպէս փօսար և հեռազիրն է: Մենալանառի միջոցով նա—բուրժուազական պետութիւնը—հեռացրել է մասնաւոր մրցուժը և սրս հետ կապւած արտադրութեան անարխիան, որն առանձնապէս շատ ծանր կերպով է ազդում այս տեսակի ձեռնարկութիւնների վրայ: Անկախաձելի է, որ անարխիստական անթիւ համայնքները իրանց ազատ պայմանադրութեամբ (որը, ինչպէս մենք տեսանք, ամենեւին չէ անհետացնում արտադրութեան անարխիան) չեն կարող կազմակերպել փօստի նման ձեռնարկութիւններ, թէկուզ հէնց այնպէս, ինչպէս սրանք կազմակերպւած են բուրժուազական պետութեան մէջ:

Ժխտելով ընդարձակօրէն կազմակերպւած արտադրութիւնը, անարխիստ - կոմմունիստները մարդկութիւնը չեա են տանում:

Սակայն անարխիստ-կոմունիստներից բացի դո-
յութիւն ունեն նաև անարխիստ-ինդիւիդուալիստնե-
րը, որոնք արդէն բարոգում են ոչ թէ «համայնքնե-
րի միութիւնը», այլ «էդօիստների միութիւնը», այս-
ինքն այնպիսի մարդկանց միութիւն, որոնք ամենից առաջ
հոգում են իրանց անձնական շահերի, օրուաների և
չարձարութիւնների մասին և կայացնում ու բանդում
են միութիւններ, երբոր սա նրանց հանելի է թր-
ւում: «Ինձ համար ինձանից աւելի բարձր ոչինչ
չկայ!», ասում է Շաիրնէրը. «Թող կորչի այն բոլորը,
որ ամբողջութեամբ իմ սեփական գործը չի!»: Հաս-
կանալի է, որ այսպիսի «միութեան» միջոցում, այս-
պիսի բացարձակ «անհատական ազատութեան» ժա-
մանակ արդէն խզւում է անհատի ամեն մի կապը
հասարակութեան հետ, գրեթէ անհնար է դառնում
արտադրութեան ամեն մի հասարակական կազմա-
կերպութիւն: Զշմարիտ է, անարխիստ-կոմունիստ-
ները ժխտում են այս վերջին փարդապետութիւնը
որպէս բուրժուազական մի ուսմունք: Սակայն զրժ-
ւար չէ այս բուրժուազական ուսմունքի մէջ նշմարել
հէնց այն միեւնոյն ուղղութիւնը, միեւնոյն իմաստը, որին
վերջ ի վերջոյ հասնում է կոմունիստական անար-
խիզմը: Ինչպէս անարխիստ - ինդիւիդուալիստները,
նոյնպէս էլ անարխիստ - կոմունիստները, ձգակրով
«անհատական ազատութեան», կամենում են ոչն-
չացնել կամ դռնէ, որքան հնարաւոր է, աւելի թու-
լացնել անհատի կախումը հասարակութիւնից: Իսկ
այսպիսով նրանք մի քանի մասերի են բաժանում

ու քայքայում նոյն ինքը հասարակութիւնը և
մարդուն զրկում են ներքին աշխարհի զէ՛մ մղած
կուռի ամենակարող զէնքից:

Սակն մի խոշոր և կենարօնացած կազմակերպու-
թիւն անարխիստներին ա՛ն և զղւանք է ներշնչում:
Զարմանալի չէ, որ նրանք էլ բուրժուազական բոլոր
քննադատների նման կամենում են սօցիալիստական
ստալդայ հասարակութիւնը ներկայացնել որպէս կա-
զարձա—դիւսորանոց՝ սրա վայրազ զինացիլինացով
խիստ իշխանութեամբ, որը խեղզում է առանձին
անհատի ամեն մի ազատութիւնը:

Նրանք ասում են, սօցիալիստները կամենում
են միացն զոյութիւն ունեցող բուրժուազական պե-
տութիւնը փոխարինել իրանց սօցիալիստական պե-
տութեամբ, կամենում են պահպանել պետական իշ-
խանութիւնը, և, հեռեւաբար, մի քանիսնների միւսնե-
րի վրայ ունեցած արտապետութիւնը:

Իսկ ի՞նչ է պետութիւնը:—Սա մի դասակարգի
միւսի վրայ ունեցած արտապետութեան կազմակեր-
պութիւնն է: Սօցիալիստական հասարակութեան մէջ
դասակարգեր չեն լինի: Միթէ կարող է այսպիսի
հասարակութեան մէջ իշխանութիւն և պետութիւն
լինել: Այսպիսի հասարակութիւնը կարող է միթէ
«պետութիւն» լինել:

«Երբոր ճնշւած դասակարգը կզայարի զոյու-
թիւն ունենալուց, երբոր դասակարգային արտապե-
տութեան և արտադրութեան անարխիստի շնորհով
թաղաւորող զոյութեան կուռի հետ միասին հեռա-
ջրւած կլինեն սրանցից բոլոր կօնֆլիկտները և ան-
նօրծալութիւնները, այն ժամանակ չի լինի մէկը՝ նր-
շելու համար նրան և ճնշող ուժի—պետութեան
կարիք չի զգացել»: (Ֆր. Էնգէլս):

Այսպէս ուրեմն, պարոն անարխիստները բոլորովին զուր են իրանք վախենում և ուրիշներին էլ վախեցնում «սօցիալիստական պետութեամբ»:

Իսկ եթէ սօցիալիստական հասարակութեան մէջ չի լինի կապիտալիստների դասակարգային տիրապետութիւնը պրօլետարիաների վրայ, այն ժամանակ նրան արդեօք չի՞ փոխարինի արտադրութիւնը կարգադրողների և կազմակերպողների (օրգանիզատորների) տիրապետութիւնը, այսպիսով չի՞ առաջանայ արդեօք մի նոր ուժեղ իշխանութիւն, մի նոր սարքութիւն:

Ներկայում արդէն մենք աեսնում ենք, որ կապիտալիստները հետզհետէ իրանց ազատում են ձեռնարկութիւնների կազմակերպութեան և ղեկավարութեան վերաբերութեամբ պարտականութիւններից և ջանձնում այս բանը կրթւած վարձկաններին (չիրեկասօրներին, կառավարիչներին և այլն): Երբոր արտադրութեան միջոցների տէրը կլանայ նոյն ինքը արտադրողների ընկերութիւնը, այն ժամանակ արտադրութեան իսկական կազմակերպողները և ղեկավարները կարող են հէնց նիշտ այնքան «նշեղ իրանց իշխանութեամբ» սպառնալ հասարակութիւնը, ինչքան և արտադրութեան միջոցների ներկայ տէրերին— կապիտալիստներին: Պարզ է, որ ժամանակակից պետական իշխանութիւնը, որի վրայ յենում է կապիտալիստների զօրութիւնն ու կարողութիւնը, ոչ մի ընդհանուր նմանութիւն չունի սօցիալիստական հասարակութեան այն օրգանների հետ, որոնք պէտք է կազմակերպեն և ղեկավարեն արտադրութիւնը:

Միւս կողմից էլ մենք աեսնում ենք, որ այժմ արդէն բանօրներն իրանք են իրանց արհեստակցական միութիւնների, բանօրական կուսակցութեան և

վերջապէս միջադպային ընկերութեան օգնութեամբ ձեռքները դնում ոչ միայն գործարանների և գաւօցների ներքին սարք ու կարգի վրայ, այլ և ազդեցութիւն են գործ դնում ամբողջ արդիւնաբերական նիւզերի, ամբողջ երկիրների արտադրութեան կազմակերպութեան վրայ: Իսկ երբ ձեքենան կրաւի ճարդակային աշխատանքի բոլոր տեսակները, այն ժամանակ աշխատանքի բաժանումը ճարդկանց մէջ կանհետանայ և միմայն մեքենաների մէջ կ'մնայ: Մեքենաներն իրանց վրայ կառնեն ամբողջ կատարելիք «սեւ աշխատանքը», թողնելով ճարդու համար միայն մէկ անհատադիտութիւն— կառավարել և ղեկավարել պողմանադիտութիւն— կառավարել և ղեկավարել: «Մարդկանց պատեալ և պլումին սարուկներին: «Մարդկանց վրայ եղած ախրապետութիւնը կ'փոխարինւի արտադրութեան առարկաների և պրօցէկտների կառավարչութեամբ», ասում է Ս. Էնգէլսը:

Եւ այսպէս, ժամանակակից պետութիւնը ոչ մի ընդհանուր նմանութիւն չունի սօցիալիստական հասարակութեան հետ, սօցիալիստական հասարակութիւնը ոչ մի ընդհանուր նմանութիւն չունի առանձին համայնքների անարխիստական կօմմունիզմի հետ, բանի որ այս կօմմունիզմը՝

- 1) ամբողջ հասարակութեանը չի վերկում արտադրութեան անարխիստից,
- 2) չի նախապաշտպանում նրան ազբատ և հարուստ խմբերի բաժանելուց,
- 3) չի սպլիս արտադրութեան խոշոր կազմակերպութեան համար ընդարձակութիւն, կասեցնում է արդիւնաբերութեան զարգացումը:

Եւ բուրժուսպահանս ազատամիտ մասուրք, և՛ կառավարութեան աղէնաները միշտ էլ բանւոր դասակարգին ներշնչել են այն միտքը, թէ քաղաքականութիւնը նրա դործը չէ, թէ նրանք միայն անտեսական կռիւ պէտք է մղեն:

Եւ ինչքան էլ որ անարխիստները չը ճշան իրանց կօծմունիքմի մասին, ինչքան էլ որ բարձրաձայն չփառսրանեն լեղափոխութիւնը, — այնուամենայնիւ նրանք բանւոր դասակարգի թշնամիներն են, որովհետեւ նրա վրին փաթաթելով քաղաքական կռուից խուսափելը, չեա մնալը՝ նրան քաղաքական ստրկութիւն են քարոզում, որի միջոցում, ի հարկէ, անկարելի է բանւոր դասակարգի որքան և իցէ լայն և կազմակերպւած կռիւր:

Մենք աեսանք, որ ձգտելով «պետութեան խորտակմանը», անարխիստներն ամենեւին մտադիր չեն փոխարինել այն սօցիալիստական հասարակութեամբ: Նրանց ասելով թիւնը, զգւանքը դէպի մեծ և կենսաբանացած կազմակերպութիւնը նրանց հասցնում է մինչև այնտեղ, որ իւր աքան չիւր, մինչև անգամ պետութեան դէմ կռուելու համար անհրաժեշտ կուսակցական կազմակերպութիւն ժխտում են: «Իւրաքանչիւր կուսակցութիւն, ասում են անարխիստները, իրանից ներկայացնում է մի պետութիւն, որպէս մինիստուր (այսինքն՝ փոքր պիքրով): Նրանում, ինչպէս և վերջինում, կայ իր բիւրօկրատիան, իր օրէնքները և իր շրջաբերականները, իր պաշտօնեաների իերարխիան, իր նախընտրական և վերջնաբարական ազիտացիան և իր ախորժակը դէպի բացարձակ քաղաքական իշխանութիւնը»: Անարխիստի «բացարձակապէս ազատ անհատականութիւնը» չի կարող համբերել ոչ մի, մինչև անգամ ընկերական, պարտականութիւն

կազմակերպութեան սուտ: Եթէ անարխիստների կողմից կազմակերպութեան ժխտումը ապագայ հասարակութեան մէջ անհնար է դարձնում հասարակական արագորութիւնը և, հեռուարար, մարդու կուլտուրական դոյութիւնը, ապա և մեծ ու կազմակերպւած կուսակցութեան ժխտումը անյուսալի է դարձնում կուլի ամեն մի փորձ դոյութիւն ունեցող հասարակութեան դէմ:

Բայց կուլի ինչպիսի միջոցներ են առաջարկում իրանց կողմից անարխիստները, երբ ժխտում են քաղաքական կռիւր: Ինչպէս սօցիալ-դէմօկրատները, նոյնպէս և սրանք անհրաժեշտ են համարում բանւոր դասակարգի համար անտեսական կռիւ մղելը սուսանձին ձեռնարկողների դէմ *): Սակայն այս միջոցները վաղուց է արդէն, որ դադանիք չեն ներկայանում բոլոր կապիտալիստական երկիրների բանւորների համար և ամեն տեղ էլ նրանց կողմից մեծ աշոյութեամբ զործապրւում են: Սակայն սրանք — այս միջոցները անբաւարար են բանւոր դասակարգի վերջնական ազատութեան համար, և այս բանը անարխիստներն իրանք էլ ընդունում են: Գոյութիւն ունեցող բուրժուսպահան կազմի խորտակման և «անտեսական լեղափոխութեան» իրականացման համար նրանք քա-

*) Սակայն, այս հարցում այնուամենայնիւ բոլոր անարխիստները միմեանց հետ համաձայն չեն: Բա կ ու ն ի ն ինքը բանւորներին զրզում էր կուլուր բանուրական օրը պակասեցնելու և աշխատավարձը բարձրացնելու համար: Իսկ այժմեան անարխիստ-կօմմունիստներից ոմանք այս կռիւր լիովին անօգուտ են համարում: Այսպէս, օրինակ, յայտնի անարխիստ գրողներից մէկը, Ժան Գրաւը, ասում է իր գրքովում («Մեռնող հասարակութիւնը և Անարխիստ») բանուրներին, թէ այսպիսի դատարկ բաներով (այն է՝ սնտեսական կուլով) նրանք ո չ ի ն չ չեն շահում:

րողում են երկու միջոցներ.— 1) ընդհանուր գործադուլ և 2) «անմիջական գործողութիւն», այսինքն՝ բանեօրական անանձին խմբերի («հօծմունքներ») կողմից ուղղակի գրաւումն այն ձեռնարկութիւնների, որոնց մէջ նրանք աշխատում են: Յիրաւի, ընդհանուր գործադուլը հանդիսանում է պրօլետարիատի չեղափոխական կռիւի հզօր գէնքը, ինչպէս առ, ի միջի այլոց, երևեցաւ ռուսական չեղափոխութեան օրինակով: Բայց մինչդեռ սօցիալ-դեմօկրատները համար սա ամենից առաջ քաղաքական կռիւի մի հզօր, կարող գէնք է, անարխիստները քարոզում են այն որպէս «սօցիալական չեղափոխութիւն»: Անարխիստների կարծիքով նա պէտք է հեռանա, ուղեկցի բանւորները ձեռքով գործարանները և գաւօղները անմիջապէս գրաւելուն: Անարխիստները (և սրանց շարող «երիտասարդ») սօցիալիստ - չեղափոխականները, այսպէս կոչւած՝ «մաքսիմալիստները»), առաջարկում են հէնց այժմ սկսել այդպիսի «սօցիալական չեղափոխութիւն»:

Մենք արդէն չենք խօսի այն մասին, որ սօցիալիստական չեղաշրջումը հնարաւոր է միայն կապիտալիստական անաւտօթեան շատ բարձր մակերեւոյթի միջոցում, որը կապիտալիստ հասարակութեան համար ընտիր մեքենաները, արդիւնաբերւած արտադրութիւնների աւազին քանակութիւնը, և որ այս չեղաշրջումը ներկայում գեռ անկարելի է ոչ միայն անաւտօթական յետամնաց Ռուսաստանում, այլ և այնպիսի առաջնակարգ պետութիւնների մէջ, ինչպիսին է Անգլիան:

Ներդաշնակօրէն ընդհանուր գործադուլ առաջ ասանելու համար անհրաժեշտ է մեծ և ուժեղ կազմակերպութիւն: Անարխիստները, որպէս հակաու-

կորդներ ընդարձակ և կենարօնացած կազմակերպութեան, ամենից աւելի քիչ են ընդունակ գործադուլու այնպիսի մի միջոց, ինչպիսին է ընդհանուր գործադուլը: Անարխիստները մասնացոյց են անում Ռուսաստանի ընդհանուր գործադուլի աշողութեան վերայ, որպէս անարխիստական տակախկայի շողթանակի վրայ: Բայց նրանք մոռանում են՝ առաջին, որ այդ գործադուլի համերաշխ ու ներդաշնակօրէն առաջ ասանելուն շատ են աշակեցել այնպիսի ուժեղ կազմակերպութիւններ, ինչպէս Ռուսաստանի Սօցիալ-դեմօկրատական կուսակցութիւնը և բանեօրական դեպուտատների խորհուրդը, որոնք տարեբային շարժման մէջ դիտակցութիւն և կազմակերպւածութիւն ծաղրին իրանց գրականութեան, «իրանց օրէնքների» և «իրանց շքարեքականների» միջոցով, երկրորդ՝ որ դիտակցել պրօլետարիատը, որը ներդաշնակօրէն առաջ տարաւ այս գործադուլը, ամենից առաջ կուսեց քաղաքական ադատութեան համար, և մինչև անգամ այնաեզ, ուր նա դարձաւ ձեռնարկութիւնների տէրը, (ինչպէս, օրինակ, մի քանի երկաթուղիական նանուպարհների վրայ) երբէք չմասձեց մի անգամ ընդմիշտ հոտատաւել սօցիալիստական արդիւնաբերութիւն, մի խօսքով, նա նայեց գործադուլի վրայ, որպէս քաղաքական և ոչ թէ սօցիալական չեղափոխութեան գէնքի վրայ: Մենք հաւատացած ենք, որ ընդհանուր գործադուլը գեռ շատ անգամ երեան կգայ որպէս բանեօր դասակարգի քաղաքական կուսի գօրեղ մի միջոց: Սակայն բուրժուազական կազմի բուն հիմունքներից զնուական հարւած հասցնելու համար հարկաւոր է պրօլետարիատի դիտակցութեան և կազմակերպւած լինելու աւելի բարձր մակերեւոյթ: Եւ սրան, և նրան կարելի է հասնել միայն քաղաքական լայն ա-

դատութեան միջոցով:

Քաղաքական պատուութիւն ձեռք բերելու համար կռիւ մղելն սակարկող համարող անարխիստները կարող են առաջ բերել միայն սուանձին ցիր ու ցան թէթէ գործադուլներ, բու՛նտեր և «գրաւու՛մներ», որոնք կտանեն ոչ թէ սօցիալական լեզափոխութեան, այլ արխանսեց պարտութիւններին:

Վերջապէս, կատարելապէս անյուսալի է յայտնուած անարխիստներին կուէի երրորդ միջոցը, այսպէս կոչւած «գործով պրօպագանդան», այսինքն՝ անհասական աերրօքները: Այս միջոցի լիովին անուժ լինելն արդէն սպացուցւած է «Ժողովրդական Ազատութեան» օրինակով: Իսկ եթէ կառավարութեան աչքի բնկնող ներկայացուցիչների վրայ եղած յարձակումները ոչ մի չափով չեն օգնու՛մ քաղաքական լեզափոխութեան գործին, սպա և առանձին սպանութիւնները, բո՛մբեր ձգելը նաշարաններու՛մ և թատրոններու՛մ արդէն կատարելապէս անմիտ բաներ են ներկայանու՛մ սօցիալական լեզափոխութեան համար մղւած կու՛ում:

Ինչպէս «քաղաքականութիւնից» չեա կենայու, խուսափելու քարոզը, նոյնպէս էլ «անարխիստների» «գործով պրօպագանդան» ոչ մի օգուա չբերելով լեզափոխութեան գործին, միշտ էլ անաղին ծառայութիւն է ծառայել կառավարող դասակարգերին, որոնք օգուել են իւրաքանչիւր անարխիստական յարձակումից՝ հայրենիքը փտանգի մէջ յայտարարելու և բանւորական կազմակերպութիւնների վրայ դրո՛ն տալու համար:

V.

ԱՆԱՐԽԻՑՄ ԵՒ ՍՕՏԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ԲԱՆԻՈՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ:

Արևմտեան Եւրօպայի գրեթէ բոլոր կապիտա-

լիստական երկիրներու՛մ անարխիզմը երեւան եկաւ և աշոցութիւն ունեցաւ բանւորական շարժման արշալոյսի ժամանակ միայն: Եւ ամեն տեղ, ուր յայտնուցաւ «անարխիզմը», նա պրօլետարիատի պատարար կուէի համար ծառայեց միայն որպէս մի անաղին խօշրնդոս:

Կ. Մարքսի ձեռքով 1864 թիւն հիմնուած «Բանւորների Միջազգային Ընկերութիւնը» (կամ «Ինտերնացիօնալը»), որն այնքան մեծ գործ կատարեց բոլոր երկիրների պրօլետարիատի դասակարգային զիտակցութեան զարգացման համար, իր վրայ կրեց անարխիզմի խորտակող ազդեցութիւնը: Քիչ վնաս չը տւեց այս երիտասարդ և զարգացող ընկերութեանը մեր հայրենակիցը, «համաշխարհային կործանարար» Մ. Բակունին:

Մտնելով «Ինտերնացիօնալի» անդամների թւի մէջ՝ նա շուտով սաստիկ ազիտացիա սկսեց մղել սօցիալիստների դէմ: Նա պնդեց, որ քաղաքական այն խնդիրները, որոնց իր ծրագրի մէջ նշանակել էր այս ընկերութիւնը, ամենևին լեզափոխական չեն և չեն պատասխանու՛մ պրօլետարիատի շահերին, որ բանւորները պէտք է միայն անտեսական կռիւ մղեն, իսկ չետոյ սկսեց «բու՛նտ» քարոզել: Բանւորների այն ժամանակւայ զիտակցութեան ստոր մակերևոյթի շնորհով նրան աշոցեց անարխիզմի նանսպարիր բերել և Ինտերնացիօնալից անշատեյ նրա անդամների նշանաւոր մասը, որոնք կազմեցին անարխիստական առանձին մի ընկերութիւն (Այլլիանս): Ազիտացիա անելով բանւոր դասակարգի մէջ՝ անարխիստները յանձնարարեցին սրան հէնց այն «բու՛նտարական» աակափկան, որի գործադրութեան միջոցով կործանու՛մ էին նաև գործարանները, շարդու՛մ մեքենաները և այլն, և որն

այսուեղ արդէն նրանց չաշտղեց խաղալ այն կործանարար դերը, որը նրանք խաղացին բանւորների հին միջազգային ընկերութեան մէջ: Բրիտանիայի կոնգրեսումն ընդունւեցաւ (1891 թ.) մի ըկզօյլւցիւա, որը հետևեալ համադումարներին մասնակցելու իրաւունք տւեց անարխիստական այն խմբերին միայն, որոնք ընդունում են «միջամաութիւն պետութեան մէջ» և «կազմակերպութիւն»: Յիւրիխի միջազգային կոնգրեսում այս իրաւունքը պայմանաւորւեցաւ «բանւորական կազմակերպութեան» և «քաղաքական դործունէութիւնների» ընդունելով կամ հանաչելով:

Լօնդօնի 1896 թ. կոնգրեսում վնուեցաւ համադումարին մասնակցողներից պահանջել հանաչելու «օրէնսդրական և պարլամենտական կռիւր, որպէս սօցիալիզմին հասնելու միջոցներից մէկը»: Այս պաշտպանողական ըկզօյլւցիաներով անարխիստները, որպէս թէ՛ քաղաքական կռիւ և թէ՛ բանւորական կազմակերպութիւն չհանաչողներ, մի անգամ ընդ միշտ հեռացեցան սօցիալիստական կոնգրեսներին մասնակցելուց: Միջազգային սօցիալիզմը, որը կապիտալիստական երկիրների մեծ մասում արդէն բաւական անել է և ամբողջ, կարող կլինի բաւ արժանիին գնահատել այս «ընկերների» մատուցած ծառայութիւնը, որոնք իրանց ամբողջ զործունէութեան ընթացքում այնքան վնաս տւեցին բանւորական շարժման:

են համարում իրանց համար սեփական անարխիստական համադումարներ սարքելը, բանի որ սա արդէն նրանց կազմակերպութիւն է լիչեցնում: Սակայն նրանք առիւծը բաց չեն թողնու խրել սօցիալիստական համադումարները, բանւորական կապիտալիստական մէջ «պրօպագանդա անելու համար», այսինքն նրա համար, որ քալբայն ամբողջ կազմակերպութիւնը:

ՊԱՏՐԱՍ Է՝ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

- 1) Ա. ԲԷԲԷԼ, Սօցիալիստական հասարակութիւն
- 2) Պ. ԼԱՖԱՐԳ, Կոմժունիզմ և անանական էւօլիւ
- 3) Կ. ԿԱՌԻՑԿԻ, Ամերիկայի և Ռուսաստանի բանւո
- 4) Ֆ. ԼԱՍՍԱԼ, Բանւորների ծրագիրը.
- 5) Ֆ. ԴԱՆ, Համաժողովրդական Հիմնադիր Ժողով.
- 6) Ս. ԲԱՆԻՈՐԵԱՆ, Ո՛վքեր են Հնչակեանները.

Գ Ի Ն Ն Է 3 Կ Ո Պ.

Դիմել. — Книжный магазинъ "Образование",
Михайловская ул. № 78.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0205477

